

Gieterveen, Tjassenswijk 2
(Gemeente Aa en Hunze, Dr.)

Een Inventariserend
Archeologisch Veldonderzoek
Steekproefrapport 2012-11/07Z

*Gieterveen, Tjassenswijk 2
(Gemeente Aa en Hunze, Dr.)
Een Inventariserend Archeologisch
Veldonderzoek*

Een onderzoek in opdracht van
Stichting Manege Oostermoer Gieten,
vertegenwoordigd door dhr. B. Sloots.

Steekproefrapport 2012-11/07Z
ISSN 1871-269X
auteur: drs. C. Tulp (senior archeoloog)
autorisatie: dr. J. Jelsma (senior archeoloog)

De Steekproef bv werkt volgens de Kwaliteitsnorm
Nederlandse Archeologie 3.2.

Foto's en tekeningen zijn gemaakt door de
Steekproef bv, tenzij anders vermeld.

© De Steekproef bv, Zuidhorn, december 2012

Niets uit deze uitgave mag worden
vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt zonder
bronvermelding.
De Steekproef bv aanvaardt geen
aansprakelijkheid voor eventuele schade
voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of
het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

De Steekproef
Archeologisch Onderzoeks- en Adviesbureau
Hogeweg 3, 9801 TG Zuidhorn &
Laan van Chartreuse 174, 3552 EZ Utrecht

<i>telefoon</i>	050 - 5779784
<i>fax</i>	050 - 5779786
<i>internet</i>	www.desteckproef.nl
<i>e-mail</i>	info@desteckproef.nl
<i>kvk</i>	02067214

Inhoud

Samenvatting

1. Inleiding.....	1
• 1.1 Aanleiding en doel (KNA 3.2 LS01).....	1
• 1.2 Locatiebeschrijving (KNA 3.2 LS01, LS02).....	2
2. Bureauonderzoek (KNA 3.2 LS06).....	3
• 2.1 Bronnen.....	3
• 2.2 Fysische geografie (KNA 3.2 LS04).....	4
• 2.3 Archeologie (KNA 3.2 LS04).....	6
• 2.4 Historische geografie (KNA 3.2 LS03).....	10
• 2.5 Archeologisch verwachtingsmodel (KNA 3.2 LS05).....	11
3. Veldonderzoek (KNA3.2 VS05).....	12
• 3.1 Aanpak veldonderzoek (KNA 3.2 VS01).....	12
• 3.2 Resultaten veldonderzoek (KNA 3.2 VS02, VS03).....	13
4. Conclusies en advies (KNA 3.2 VS07).....	15

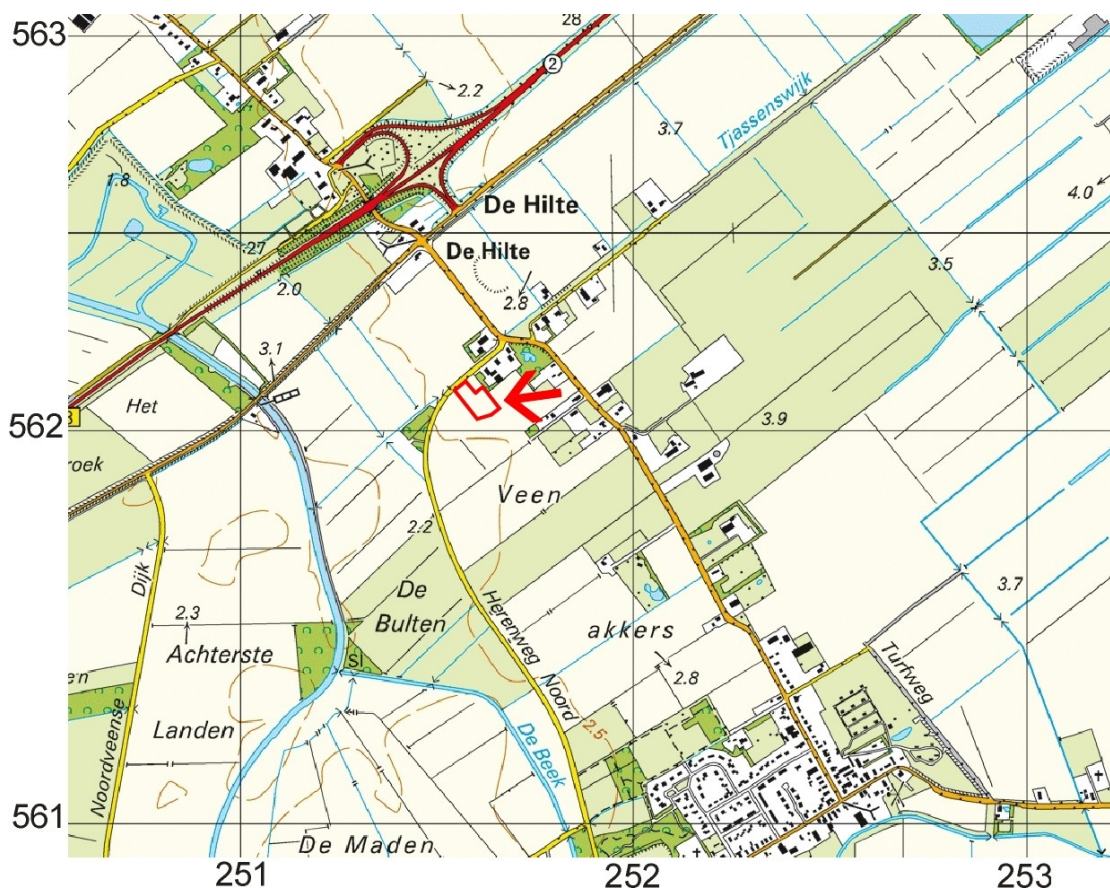
Appendix:	- I Archeologische periodes
	- II Archeologische kaart
	- III Boorstaten en boorbeschrijvingen volgens Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode

Samenvatting

Op 14 november 2012 heeft in een plangebied aan de Tjassenswijk te Gieterveen, gemeente Aa en Hunze, provincie Drenthe, een inventariserend archeologisch veldonderzoek plaatsgevonden (zie Figuur 1). De aanleiding voor het onderzoek is de toekomstige bouw van een rijhal met kantine en de aanleg van een buitenbak. Doel van het onderzoek is vast te stellen of er in het plangebied archeologische waarden aanwezig zijn die door deze bodemingrepen bedreigd worden.

Het onderzoek bestaat uit een bureau- en een veldonderzoek. Bij het bureauonderzoek zijn bronnen geraadpleegd op het gebied van fysische geografie, archeologie en historische geografie. Tijdens het veldonderzoek zijn negen boringen geplaatst om archeologische indicatoren op te sporen en om de gaafheid van de bodem te bepalen.

Het plangebied bevindt zich ten oosten van de Hondsrug en een beekdal, op de overgang naar het veengebied. De bodem bestaat uit een veldpodzolgrond.

Figuur 1: Gieterveen, Tjassenswijk 2. Het plangebied is aangegeven met een rode lijn. Eén vierkant op de kaart komt overeen met één vierkante kilometer.
 [Naar: <https://mijnkadaster.nl>]

Uit het bureauonderzoek blijkt dat het plangebied binnen een perceel ligt waar tijdens een veldkartering in 1992 bewerkt vuursteen uit de periode laat paleolithicum/mesolithicum is gevonden. Uit de publicatie hierover blijkt dat dit materiaal gevonden is op een vrij lage zandkop in het westen van het perceel en niet op de locatie van het plangebied. Ten noorden van de weg Tjassenswijk is ook een vuursteenvindplaats bekend uit dezelfde periode, eveneens op een zandkop.

In het ongeveer 0,45 hectare grote plangebied zijn negen boringen geplaatst. Tijdens het veldonderzoek is gebleken dat de bodem binnen het plangebied grotendeels niet meer intact is. In het zuidoosten begint een zandkop die naar het zuiden toe doorloopt. Hier is de grond afgeschoven, zodat de C-horizont zich direct onder de bouwvoor bevindt. De flank van deze zandkop laat een zwak ontwikkelde podzolbodem zien, hetgeen duidt op natte omstandigheden in het verleden. Op het overige deel van het terrein is de bodem tot in de C-horizont verstoord. In het recente verleden is grond opgebracht afkomstig van een paardenbak ten zuiden van huisnummer 2. Tijdens het onderzoek zijn geen archeologische indicatoren aangetroffen. Sporen of vondsten uit het laat-paleolithicum en mesolithicum zijn niet uit te sluiten, maar hier zijn geen bewijzen van gevonden. De bodem is niet meer intact. Wij adviseren geen nader archeologisch onderzoek.

Figuur 2: Gieterveen, Tjassenswijk 2. Foto genomen richting het noordoosten, op de achtergrond is de bebouwing van Tjassenswijk nummer 2 waar te nemen. De weg Tjassenswijk is links op de foto zichtbaar.

1. Inleiding

1.1 Aanleiding en doel (KNA 3.2 LS01)

In opdracht van Stichting Manege Oostermoer Gieten, vertegenwoordigd door de heer B. Sloots, is een plangebied aan de Tjassenswijk te Gieterveen, gemeente Aa en Hunze, provincie Drenthe, onderzocht op het voorkomen van archeologische waarden (zie Figuur 1). De aanleiding voor het onderzoek is de geplande bouw van een rijhal met kantine en de aanleg van een buitenbak. Hiervoor uitgevoerde graafwerkzaamheden kunnen eventueel aanwezige archeologische waarden aantasten. De verstoringsdiepte zal voor zover bekend circa 80 centimeter bedragen.

Het onderzoek bestaat uit een bureauonderzoek en een inventariserend veldonderzoek middels grondboringen. Het doel van het bureauonderzoek is het opstellen van een archeologisch verwachtingsmodel van het gebied aan de hand van beschikbare fysisch-geografische, archeologische en historisch-geografische informatie. Tijdens het veldonderzoek is dit verwachtingsmodel getoetst. Het doel van het veldonderzoek is het vaststellen van de aanwezigheid van archeologische waarden in het plangebied. Hierbij wordt gekeken naar de bodemopbouw, de mate waarin deze intact is en naar het voorkomen van archeologische indicatoren, zoals aardewerk, metalen voorwerpen, bouw materiaal, bewerkt en verbrand bot, houtskool, etc.

Figuur 3: Gieterveen, Tjassenswijk 2. Foto genomen in het noorden van het plangebied richting het zuidoosten, met links de perceelsgrens van huisnummer 2.

1.2 Locatiebeschrijving (KNA 3.2 LS01, LS02)

Het plangebied bevindt zich ten noordwesten van het dorp Gieterveen, aan de zuidzijde van de Tjassenswijk, ten zuidwesten van huisnummer 2. Het perceel wordt aan de noordwestzijde begrensd door de Tjassenswijk, die een bocht maakt naar het zuidoosten en hier de Heerenweg-Noord heet (zie Figuur 1). Ten tijde van het veldwerk was het terrein in gebruik als akkerland. Het plangebied bevindt zich in het noorden van dit perceel en heeft een grootte van circa 0,45 hectare.

Voor een overzicht van de administratieve gegevens wordt verwezen naar Tabel 1.

Tabel 1: Gieterveen, Tjassenswijk 2. Administratieve gegevens van het onderzoek.

Soort Onderzoek	Inventariserend Archeologisch Veldonderzoek (IVO) - verkennende en karterende fase	
Provincie	Drenthe	
Gemeente	Aa en Hunze	
Plaats	Gieterveen	
Locatie / Projectnaam	Tjassenswijk 2	
Kaartblad	12H	
grenscoördinaten	NO – 251,585 / 562,115 ZO – 251,650 / 562,070	ZW – 251,600 / 562,045 NW – 251,545 / 562,105
Status terrein (AMK-nr); ARCHIS-nr	14172 (terrein van archeologische waarde)	
Bevoegde overheid	Gemeente Aa en Hunze	
Opdrachtgever	Stichting Manege Oostermoer Gieten, vertegenwoordigd door dhr. B. Sloots	
ARCHIS CIS-code	54555	
ISSNnr.	1871-269X	
Steekproef projectcode	2012-11/07Z	
Oppervlakte plangebied	circa 0,45 hectare	
NAP hoogte maaiveld	2,8 meter boven NAP	
Maximale diepte onderzoek	160 centimeter onder het maaiveld	
Uitvoering veldwerk	14 november 2012	
Beheer en plaats documentatie	De Steekproef bv / Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed / Noordelijk Archeologisch Depot te Nuis / E-depot / DINO-loket (boorgegevens)	

2. Bureauonderzoek (KNA 3.2 LS06)

2.1 Bronnen

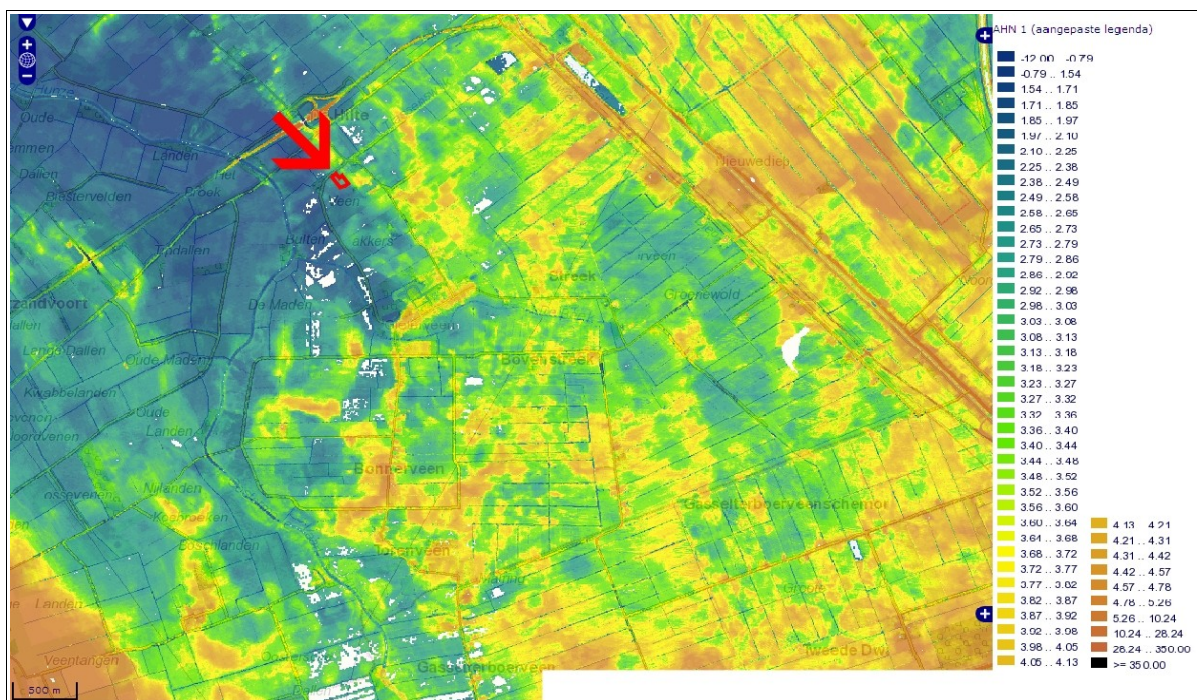
Tijdens het bureauonderzoek is de bestaande relevante kennis van het plangebied verzameld. Daartoe zijn de in Tabel 2 weergegeven bronnen geraadpleegd. Aan de hand van het bureauonderzoek is een archeologisch verwachtingsmodel opgesteld.

Tabel 2: Gieterveen, Tjassenswijk 2. Geraadpleegde bronnen.

Actueel Hoogtebestand Nederland (www.ahn.nl). ANWB, 2004. <i>Topografische Atlas Drenthe 1:25000</i>. ANWB bv, Den Haag, k.19. Bazelmans, J., e.a. (eds.). 2011. <i>Atlas van Nederland in het Holoceen. Landschap en bewoning vanaf de laatste ijstijd tot nu</i>. Uitgeverij Bert Bakker, Amsterdam. Centraal Archeologisch Archief (CAA) en Centraal Monumenten Archief (CMA) van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) [ARCHIS]. Essen Provincie Drenthe [ARCHIS]. Geomorfologische Kaart. Alterra [ARCHIS]. Google Earth. https://mijnkadaster.nl Indicatieve Kaart Archeologisch Waarden (IKAW). Kwaliteitsnorm voor de Nederlandse Archeologie (KNA) versie 3.2. College voor de Archeologische Kwaliteit (www.sikb.nl). Mulder, F.J. de, e.a. (eds.). 2003. <i>De Ondergrond van Nederland</i>. Wolters-Noordhoff Groningen/Houten. Nijland, G., R.J. de Lange en J.C. Smittenberg 1982. <i>Milieu-kartering Drenthe 1974-1978. III Fysische Geografie. Bijlage II: Fysisch Geografische Kaart van Drenthe schaal 1:50000</i>. Rapport Provinciale Planologische Dienst van Drenthe, Assen, blad 3. Numismatisch Informatiesysteem [NUMIS] <i>Richtlijnen voor Archeologisch Bureau- en Veldonderzoek in de Provincie Drenthe</i> (1.0, 21 maart 2006). Scholte Lubberink, H.B.G. 1993. <i>Archeologisch Onderzoek in het Hunzedal (Provincie Drenthe): Adviezen met betrekking tot de bescherming van archeologische waarden</i>, RAAP-rapport 78, Amsterdam. Spek, T. & A. Ufkes. 1995. <i>Archeologie en Cultuurhistorie van Essen in de Provincie Drenthe. Inventarisatie, Waardering en Aanbevelingen ten behoeve van het Stimuleringsbeleid Bodembeschermingsgebieden</i>. Wageningen/Groningen. Stichting voor Bodemkartering, 1977. <i>Bodemkaart van Nederland 1:50000. Blad 12 Oost Assen</i>. StiBoKa, Wageningen. Stichting voor Bodemkartering, 1977. <i>Bodemkaart van Nederland 1:50000. Toelichting Blad 12 West en Oost Assen</i>. StiBoKa, Wageningen. 12 Provinciën 2005. <i>Luchtfoto Atlas Drenthe 1:14 000</i>. Uitgeverij 12 Provinciën, Landsmeer, p.37. 12 Provinciën 2006/2007. <i>Atlas van Topografische Kaarten. Nederland 1955-1965</i>. Uitgeverij 12 Provinciën, Landsmeer, k.60. 12 Provinciën 2008. <i>Topografische en Militaire Kaart van het Koninkrijk der Nederlanden (TMK) 1864</i>. Uitgeverij 12 Provinciën, Landsmeer, k.34. Uitgeverij Nieuwland, 2006. <i>Grote Historische Topografische Atlas ±1898-1928. Drenthe 1 : 25 000</i>. Uitgeverij Nieuwland, Tilburg, k.153. Versfelt, H.J. 2004. <i>Kaarten van Drenthe 1500 - 1900</i>. Heveskes Uitgevers, Groningen. Versfelt, H.J. & M. Schroor, 2001. <i>De Franse Kaarten van Drenthe en de Noordelijke Kust. 1811-1813</i>. Heveskes Uitgevers, Groningen/Veendam, k.7. Versfelt, H.J. & M. Schroor, 2005. <i>De Atlas van Huguenin: Militair-topografische Kaarten van Noord-Nederland 1819-1829</i>. Heveskes Uitgevers, Groningen/Veendam, k.33. Wolters-Noordhoff Atlasproducties, 1990. <i>Grote Historische Atlas van Nederland deel 2: Noord-Nederland 1851-1855, schaal 1:50 000</i>. Wolters-Noordhoff, Groningen, k.57. www.kich.nl www.watwaswaar.nl
--

2.2 Fysische geografie (KNA 3.2 LS04)

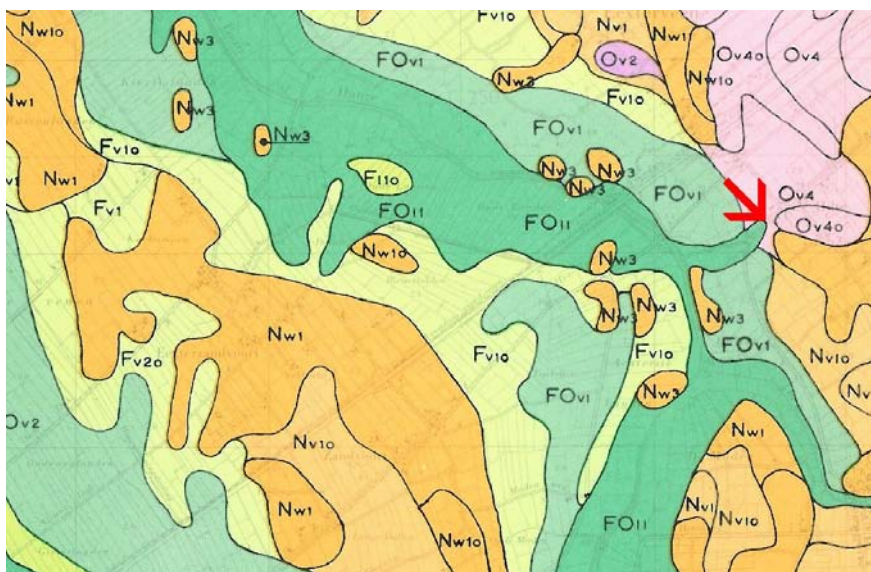
Het plangebied ligt ten oosten van de Hondsrug. Op het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN; zie Figuur 4) is linksonder een klein deel van deze heuvelrug afgebeeld. Het gebied ten oosten ervan ligt lager; hier loopt een beekdal van de Oostermoerse Vaart of Hunze (op Figuur 4 is het beekdal aan de donkerblauwe kleur te herkennen). Aan de andere zijde van het beekdal liggen nog zandruggen (op Figuur 4 in oranje weergegeven). Het plangebied bevindt zich op circa 2,8 meter boven het NAP. Binnen het plangebied is een klein hoogteverschil: een zandkop ligt deels in het zuidoosten van het terrein.

Figuur 4: Gieterveen, Tjassenswijk 2. Op deze hoogtekart gemaakt met behulp van het Actueel Hoogtebestand Nederland is de ligging van het plangebied met een rode lijn aangegeven. Gebieden met een blauwe en groene kleur liggen laag ten opzichte van de gele en bruine kleuren, zie de legenda in meters NAP. Direct ten noordoosten van het plangebied bevindt zich de bebouwing van Tjassenswijk 2, die voor een vertekening zorgt (de bebouwing ligt hoger dan het maaiveld; dezelfde vertekening is te zien bij hoger aangelegde wegen). [Bron: www.ahn.nl.]

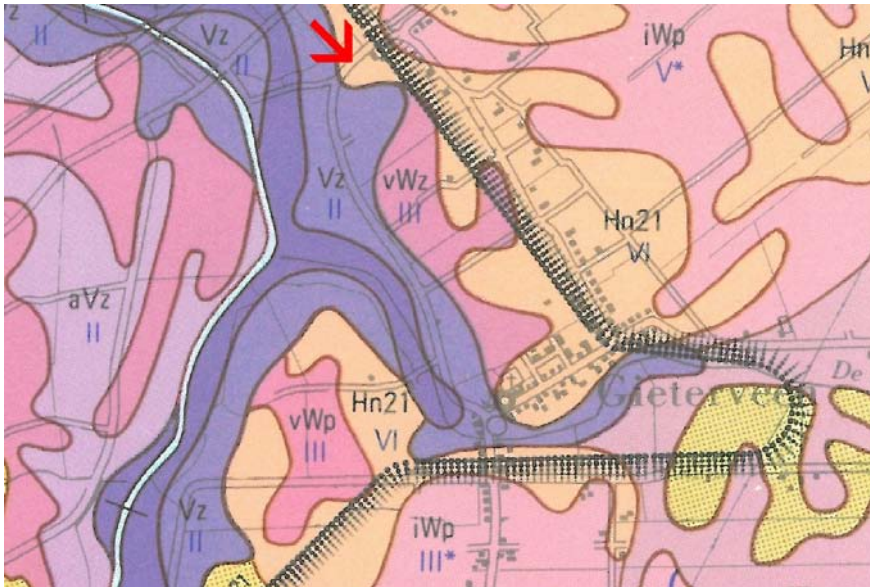
Volgens de geomorfologische kaart van Nederland ligt het plangebied in een ontgonnen veenvlakte met of zonder zand of klei (classificatie geomorfologische kaart 2M46). Ongeveer een halve kilometer ten noordwesten en honderd meter ten zuidoosten van het terrein liggen dekzandruggen (3K14). Westelijk is een beekdalbodem met veen gelegen (2R4).

De fysisch-geografische kaart laat zien dat het plangebied binnen een afgeveende vlakte ligt met minder dan 40 centimeter restveen (classificatie fysisch-geografische kaart: Ov4, waarbij 'O' staat voor organogeen: afzettingen en vormen ontstaan door veenvorming en veenaafgraving en/of -ontginning). Ten westen ligt het beekdal (op Figuur 5 in groen afgebeeld; FOv1 en FO11, waarbij 'F' staat voor fluviaal: been- en veenafzettingen onder invloed van stromend water). Welvingen liggen vooral ten noordwesten en zuidoosten van het plangebied (Nw1, waarbij 'N' staat voor niveo-eolisch: dekzandafzettingen zonder grondmorene of premorenaal binnen 120 centimeter onder het maaiveld).

Figuur 5: Gieterveen, Tjassenswijk 2. Het noordwesten van het plangebied is met een rode pijl aangegeven. De groene kleuren geven globaal het beekdal weer. Zandkoppen en welvingen zijn in oranje kleuren aangegeven en de veengebieden of veenontginningen in roze. [Naar: Nijland e.a. 1982.]

De bodem van het plangebied bestaat uit een veldpodzolgrond in leemarm en zwak lemig fijn zand (zie Figuur 6; classificatie bodemkaart Hn21 met grondwatertrap VI: gemiddeld hoogste grondwaterstand tussen 40 en 80 centimeter en gemiddeld laagste grondwaterstand meer dan 120 centimeter onder het maaiveld). Ten zuidwesten van het plangebied zijn moerige eerdgronden met een moerige bovengrond op zand (zWz) en madeveengronden op zand, zonder humuspodzol (aVz).

Figuur 6: Gieterveen, Tjassenswijk 2. De noordwestelijke hoek van het plangebied is met een rode pijl aangegeven. Paarse kleuren geven de venige en moerige gronden weer, donker paarsblauw de veengronden en in lichtoranje zijn de podzolbodems weergegeven. De gestreepte zwarte lijn is de geeft de grens van het veenkoloniaal gebied weer. [Naar: StiBoKa 1977.]

2.3 Archeologie (KNA 3.2 LS04)

Op de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW, zie Appendix II) heeft het terrein een middelhoge trefkans op archeologische waarden gekregen. Volgens het Centraal Monumenten Archief (CMA) en het Centraal Archeologisch Archief (CAA) van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) ligt het plangebied binnen een terrein van archeologische waarde [ARCHIS-nummer 14172]. Tijdens een veldkartering van RAAP in 1992 ten behoeve van het vervaardigen van een archeologische verwachtingskaart voor bodembeschermingsgebieden in het Hunzedal, is op het perceel bewerkt vuursteen gevonden uit de periode laat paleolithicum/ mesolithicum [Onderzoeksmeldingsnummer 4440; ARCHIS-nummer 402360]. De vindplaats ligt in het westen van het perceel en niet op de locatie van het plangebied [Schulte Lubberink 1993: 138-139]. De afstand van de vindplaats beslaat circa 200 meter. Ter hoogte van deze vindplaats is nog meer bewerkt vuursteen gemeld, maar de coördinaten hiervan zijn administratief bepaald en volgens het toponiem van de melding hoort de melding aan de andere zijde van de Heerenweg-Noord te liggen [ARCHIS-nummer 274].

Ter hoogte van het plangebied staat een melding in ARCHIS van bewerkt vuursteen. De meldingslocatie is echter achteraf administratief bepaald en is niet nauwkeurig [239490]. Hetzelfde geldt voor het nabij opgetekende meldingsnummer 239507. In de omgeving van het plangebied is

veel bewerkt vuursteen uit dezelfde periode (laat paleolithicum/mesolithicum) gemeld [167, 268, 273, 276, 277, 14227, 14251, 137156 tot en met 137159, 137161, 137162, 137170, 137171, 137336, 239473, 239499, 239511, 239522, 239525, 239545, 239546, 402344, 402346, 402348, 402358 en 403680]. Er zijn twee meldingen gedaan van bewerkt vuursteen uit het neolithicum [267 en 275] en nog twee meldingen van vuursteen waar de datering niet bekend van is [137165 en 137172]. Ten zuidoosten van het plangebied zijn twee rolsteenhamers gevonden uit het laat mesolithicum/vroeg neolithicum [137436 en 402358].

Verder zijn er scherven aardewerk uit de ijzertijd gemeld [137156 en 239545] en er zijn twee meldingen die scherven aardewerk beschrijven uit de periode ijzertijd/middeleeuwen [14251, 137158]. De overige meldingen betreffen vondsten van middeleeuws aardewerk [272, 14227, 137168, 137169, 239522, 239560].

Voor de dateringen wordt verwezen naar Appendix I voor een overzicht van de meldingen naar Tabel 3.

Tabel 3: Gieterveen, Tjassenswijk 2. Overzicht van de ARCHIS-meldingen in de omgeving van het plangebied (voor de dateringen en ligging van de waarnemingen en monumenten wordt verwezen naar Appendix I en II).

CMA / CAA	RD-coördinaten	Omschrijving	Datering
monumenten			
14172/12H-A07	251,587/562,112	terrein met resten vuursteenbewerking	paleolithicum laat B - mesolithicum
14227/12H-A19	251,131/561,421	terrein met resten vuursteenbewerking; aardewerk	mesolithicum middeleeuwen
14251/12H-A20	251,177/562,079	terrein met resten vuursteenbewerking; aardewerk uit ijzertijd en/of middeleeuwen	mesolithicum ijzertijd - middeleeuwen
waarnemingen			
167/12FZ-1	250,600/562,650	bewerkt vuursteen; 1 A-steker, 2 afslagen, 1 brok	mesolithicum
267/12HN-18	252,050/561,450	bewerkt vuursteen: 2 afslagen	neolithicum
268/12HN-19	251,900/561,380	bewerkt vuursteen: 3 klingen, 1 A-steker, 5 brokken, 1 kern, 12 afslagen	paleolithicum – mesolithicum
272/12HN-23	251,350/561,750	scherven aardewerk gevonden in sloot	late middeleeuwen A
273/12HN-24	251,480/562,130	bewerkt vuursteen: 3 brokken, 30 afslagen, 1 A-steker, 8 klingen	paleolithicum – mesolithicum
274/12HN-25	251,500/562,000	bewerkt vuursteen: 2 klingen, 19 afslagen, 3 brokken	paleolithicum – mesolithicum
275/12HN-26	251,580/561,800	bewerkt vuursteen: 2 afslagen	neolithicum
276/12HN-27	251,600/561,730	bewerkt vuursteen: 2 afslagen, 1 kling	paleolithicum
277/12HN-28	251,630/561,680	bewerkt vuursteen: 1 kern, 1 brok, 1 afslag	mesolithicum
137156/12HN-162	250,700/562,200	bewerkt vuursteen afval; onbekend aantal scherven handgevormd aardewerk	laat paleolithicum ijzertijd
137157/12HN-163	251,000/562,000	bewerkt vuursteen afval	laat paleolithicum

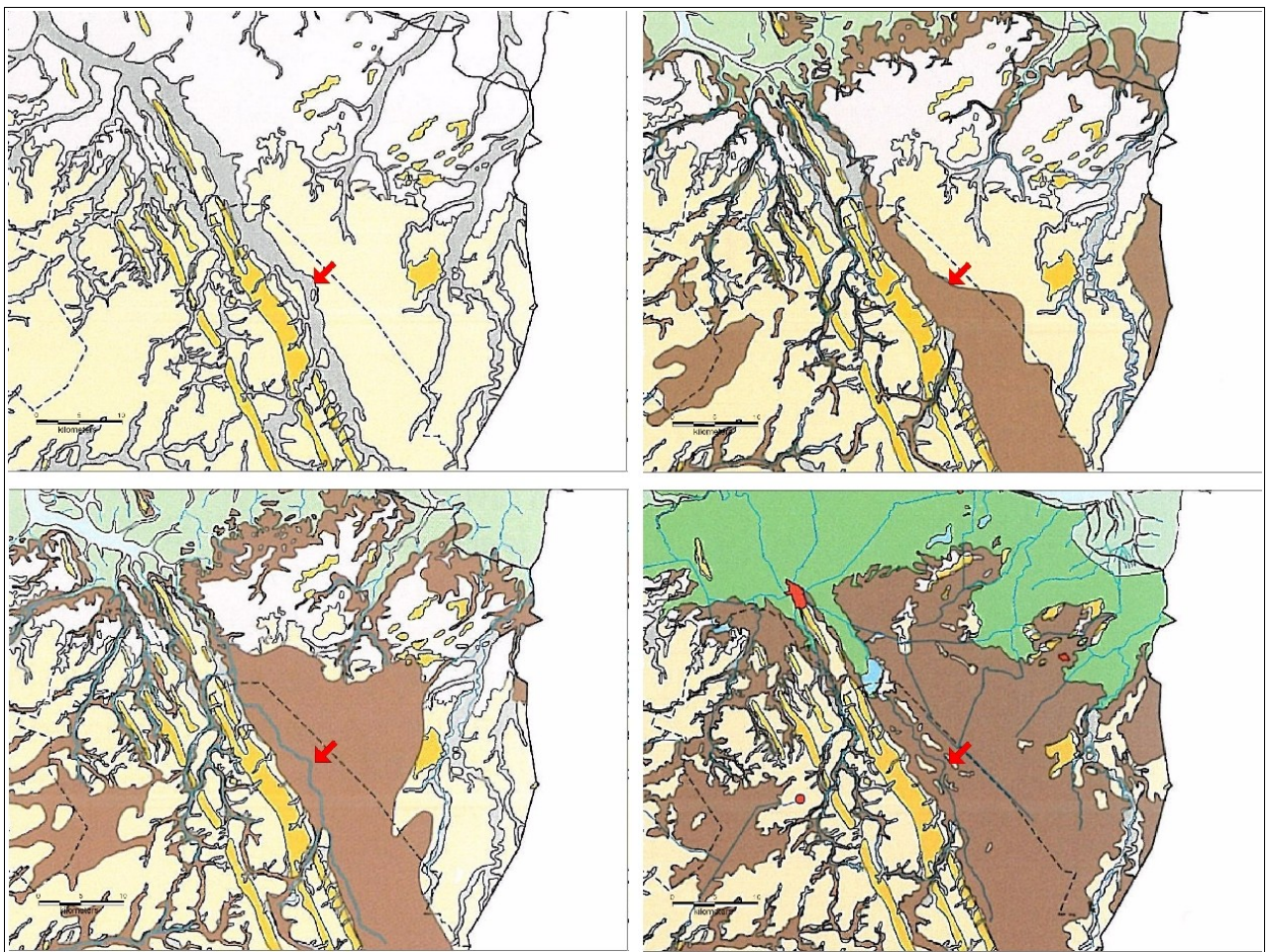
137158/12HN-157	251,130/562,080	onbekend aantal bewerkt vuursteen; onbekend aantal scherven handgevormd aardewerk	mesolithicum ijzertijd – middeleeuwen
137159/12HN-120	251,550/562,180	bewerkt vuursteen: onbekend aantal afslagen	laat paleolithicum – mesolithicum
137161/12HN-168	251,700/562,150	bewerkt vuursteen: onbekend aantal	laat paleolithicum – mesolithicum
137162/12HN-158	251,750/562,030	bewerkt vuursteen afval	laat paleolithicum – mesolithicum
137165/12HN-26	251,580/561,800	bewerkt vuursteen: onbekend aantal	paleolithicum – ijzertijd
137168/12HN-23	251,350/561,750	scherf aardewerk	middeleeuwen?
137169/12HN-123	251,250/561,430	bewerkt vuursteen afval; onbekend aantal scherven aardewerk	mesolithicum middeleeuwen
137170/12HN-119	251,850/561,300	bewerkt vuursteen afval	laat paleolithicum – mesolithicum
137171/12HN-19	251,900/561,380	bewerkt vuursteen afval	laat paleolithicum – mesolithicum
137172/12HN-18	252,050/561,450	bewerkt vuursteen afval	paleolithicum – ijzertijd
137336/12HN-87	251,300/561,700	bewerkt vuursteen afval	laat paleolithicum
137436/12HN-92	251,950/561,980	<i>Geröllkeule</i> of rolsteenhamer	laat mesolithicum – vroeg neolithicum
239473/12HN-136	251,630/562,350	onbekend aantal bewerkt vuursteen	mesolithicum
239490/12HN-145	251,600/562,100	onbekend aantal bewerkt vuursteen	paleolithicum – mesolithicum
239499/12HN-148	251,500/562,100	onbekend aantal bewerkt vuursteen	paleolithicum – mesolithicum
239507/12HN-150	251,580/562,050	onbekend aantal bewerkt vuursteen	paleolithicum
239511/12HN-120	251,550/562,180	bewerkt vuursteen: onbekend aantal klingen	paleolithicum – mesolithicum
239522/12HN-156	251,100/561,400	onbekend aantal bewerkt vuursteen; onbekend aantal scherven aardewerk, 1 netverzwaarder van keramiek	mesolithicum middeleeuwen
239525/12HN-159	252,950/561,980	bewerkt vuursteen, waaronder Tjonger periode	paleolithicum – mesolithicum
239545/12HN-162	250,700/562,200	onbekend aantal bewerkt vuursteen; onbekend aantal scherven aardewerk	paleolithicum ijzertijd
239546/12HN-163	251,000/562,000	onbekend aantal bewerkt vuursteen	paleolithicum
239560/12HN-123	251,250/561,430	onbekend aantal scherven kogelpot aardewerk; ijzeroer	late middeleeuwen
402344/12HN-188	251,630/561,680	bewerkt vuursteen: 6 brokken, 2 AA-stekers, 5 afslagen, 3 klingen	laat paleolithicum B – mesolithicum
402346/12HN-189	251,630/561,750	bewerkt vuursteen: 3 brokken, 2 AA-stekers, 1 A-steker, 3 klingen, 2 kern-preparatieklingen, 11 afslagen	laat paleolithicum B – mesolithicum
402348/12HN-190	251,950/561,880	bewerkt vuursteen: 5 brokken, 3 klingen, 1 trapezium, 1 afslag	mesolithicum
402358/12HN-191	251,950/561,980	bewerkt vuursteen: 5 brokken, 5 afslagen, 1 kling, 1 schrabber; <i>Geröllkeule</i> of rolsteenhamer	laat paleolithicum – mesolithicum laat mesolithicum – vroeg neolithicum
402360/12HN-192	251,500/562,000	bewerkt vuursteen: 4 klingen, 1 schrabber, 3 brokken, 3 afslagen	laat paleolithicum – mesolithicum
403680/12HN-198	251,550/562,180	bewerkt vuursteen: 10 afslagen, 6 brokken, 1 kling	laat paleolithicum – mesolithicum

Figuur 7: Gieterveen, Tjassenswijk 2. Details van historische kaarten uit (van boven naar onder) 1898-1928, 1819-1829 en 1811-1813. Het plangebied is met een rode lijn aangegeven. [Naar: Uitgeverij Nieuwland 2006; Versfelt & Schroor 2005; Versfelt & Schroor 2001.]

2.4 Historische geografie (KNA 3.2 LS03)

Figuur 7 toont drie details van historische kaarten uit het begin van de twintigste eeuw en uit het begin van de negentiende eeuw. De twee oudere kaart uitsneden laten bebouwing zien in het noordwesten van het plangebied, bij de weg. Op de kaart uit het begin van de twintigste eeuw is deze bebouwing niet meer weergegeven. Deze latere kaart laat wel de ligging van een zandrug zien, ten oosten van het plangebied.

Figuur 8: Gieterveen, Tjassenswijk 2. Details uit de Holoceen-atlas [Bazelmans 2011]. De kaarten laten de situatie zien rond 9000 v.Chr. (linksboven), 3850 v.Chr. (rechtsboven), 2750 v.Chr. (linksonder) en 1850 na Chr. (rechtsonder). De ligging van het plangebied is met een rode pijl aangegeven. Dekzand afzettingen zijn in lichtgeel weergegeven, veen in bruin, stuwwallen en heuvelruggen in donkergeel en riviervlakten en beekdalen in blauwgrijs.

2.5 Archeologisch verwachtingsmodel (KNA 3.2 LS05)

Het plangebied ligt ongeveer een kilometer ten noordwesten van de kern van Gieterveen. Het plangebied heeft een middelhoge verwachting voor archeologische waarden. Het bevindt zich binnen een perceel dat als een terrein van archeologische waarde opgetekend staat. Op het westelijke deel van het perceel, op circa 200 meter afstand van het plangebied, bevindt zich een lage zandkop waar tijdens een veldkartering in 1993 door RAAP een vuursteenvindplaats uit de periode laat paleolithicum/ mesolithicum is ontdekt. Oostelijk van het plangebied loopt een lage zandrug/zandkop en ten westen van het perceel ligt een beekdal. In de directe omgeving van het plangebied zijn veel meldingen gedaan van bewerkt vuursteen uit deze periode. Er is eveneens materiaal uit het neolithicum gevonden. Daarna is het gebied verveend en niet meer bewoonbaar (zie Figuur 8). Vondsten uit latere tijden zijn in deze omgeving dan ook spaarzaam.

Vanaf het laat paleolithicum zijn in de directe omgeving van het plangebied vondsten gedaan en archeologische indicatoren voor menselijke activiteiten kunnen ook in het plangebied verwacht worden. Archeologische indicatoren voor bewoning in de steentijd kunnen bestaan uit houtskool of concentraties hiervan, bewerkt en/of verbrand vuursteen, verkoolde hazelnootdoppen en voorwerpen van steen zoals slijpstenen of rolsteenhamers. Vanaf het neolithicum komt ook aardewerk voor. Eveneens kunnen grondsporen uit de steentijd aanwezig zijn, zoals haardkuilen of oppervlakte-haarden, paalgaten, greppels, waterkuilen en hutkommen. Indien aanwezig zullen zowel grondsporen als archeologische indicatoren zich in de bovenste lagen van de podzolbodem bevinden. Indicatoren uit latere perioden worden vanwege de vervening van het gebied niet verwacht.

Voor dit onderzoek is een KLIC-melding (nummer 12G362255) gedaan om na te gaan waar eventuele leidingen en kabels in de grond liggen en een daarmee gepaard gaande verstoring in de grond te lokaliseren. Er liggen volgens deze melding geen leidingen ter hoogte van het perceel. Op historische kaarten is bebouwing in het noordwestelijke deel van het plangebied ingetekend; mogelijk is deze locatie nog te herkennen door verstoringen in de bodem.

Tabel 4: Gieterveen, Tjassenswijk 2. Specificatie archeologische verwachting.

datering:	steentijd, vooral laat paleolithicum en mesolithicum
complex:	kampement of nederzetting
omvang:	vanaf enkele meters doorsnede
diepteligging:	in de bovenste lagen van de podzolbodem; paleolithisch materiaal kan ook dieper zitten
locatie:	hele terrein
prospectiekenmerken:	vuursteen, houtskool en vanaf het neolithicum scherven aardewerk
mogelijke verstoringen:	ploegactiviteiten

3. Veldonderzoek (KNA3.2 VS05)

3.1 Aanpak veldonderzoek (KNA 3.2 VS01)

Het veldwerk is uitgevoerd op 14 november 2012. Voor het inventariserende booronderzoek (verkennende en karterende fase) is gebruik gemaakt van een edelmanboor met een diameter van twaalf centimeter. Hiermee is bepaald in welke mate de bodem intact is en wat de kans is op archeologische lagen en/of grondsporen. De onderzochte locatie beslaat circa 0,45 hectare. In totaal zijn er tijdens het onderzoek negen boringen geplaatst. Dit komt neer op een boordichtheid van twintig boringen per hectare hetgeen overeenkomt met het vereiste aantal boringen volgens de richtlijnen van de provincie Drenthe.

Figuur 9: Gieterveen, Tjassenswijk 2. Situatietekening met de boorlocaties. Het plangebied is met een rode lijn aangegeven. De genummerde stippen geven de boorlocaties weer. Voor de RD-coördinaten wordt verwezen naar Tabel 1 en Appendix III. [Naar: Google Earth.]

De opgeboorde grond is gezeefd op een vier millimeter zeef en bekeken op de aanwezigheid van archeologische indicatoren, zoals houtskool, bewerkt vuursteen en aardewerk. Daarnaast zijn de diepte, lithologie en kleur (m.b.v. Munsell) bepaald, alsmede alle overige bijzonderheden. De diepte van de boringen varieert van 80 tot 160 centimeter onder het maaiveld. De boringen zijn verspreid over het terrein uitgevoerd, waarbij een verspringend boorgrid is aangehouden met een afstand tussen de boorraaien van twintig meter en een onderlinge afstand van 25 meter tussen de boringen op een raai (zie Figuur 9). Van alle boringen zijn de RD-coördinaten bepaald met behulp van GPS.

De hoogten van de boorlocaties zijn bepaald met behulp van het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN). Voor de RD-coördinaten van de afzonderlijke boorpunten wordt verwezen naar de boorstaten en boorbeschrijvingen in Appendix III. Tijdens het veldonderzoek is het verwachtingsmodel zoals geformuleerd in paragraaf 2.5 getoetst.

3.2 Resultaten veldonderzoek (KNA 3.2 VS02, VS03)

Bodem

De bodem bestaat uit een veldpodzolgrond. Een gaaf podzolprofiel bestaat uit een lichtgrijze uitspoelingslaag (E-horizont), een donkerbruine inspoelingslaag (B-horizont), een geelbruine overgangslaag (BC-horizont) en een gele laag waarin geen bodemvorming heeft plaatsgevonden (C-horizont).

De bodem in het plangebied bleek niet meer intact te zijn. Boringen 1, 2, 6 en 7 lieten een opgebracht pakket grond zien onder de bouwvoor. Volgens de eigenaar van de grond, de heer Haandrikman, is dit grond dat onder andere afkomstig is uit de uitgegraven paardenbak ten zuiden van de bebouwing van Tjassenswijk nummer 2. De grond bevat veraard veen gemengd met zand afkomstig uit verschillende lagen van een podzolprofiel. Hieronder is een laag met verstoorde grond. De originele bodem is tot in de C-horizont verstoord (zie Figuur 10 linksboven). Boring 3 is iets verder naar het zuidoosten gezet, zodat de boring nog net op de zandkop kon worden gezet. In de bouwvoor was door ploegactiviteiten geel zand opgenomen uit de C-horizont; hier was geen grond opgebracht. Bovenliggende lagen van de podzolbodem waren ook hier niet meer aanwezig. Ter hoogte van boring 8 is ook alleen grond afgeschoven en niet opgebracht: onder de bouwvoor begon op 25 centimeter onder het maaiveld de C-horizont (zie Figuur 10 rechtsboven).

Boorlocatie 4 bevindt zich op de flank van de kleine zandkop. Hier is de bodem nog redelijk intact: onder een dunne B-horizont is een BC-laag en op 65 centimeter diepte de C-horizont. Iets meer naar het zuidwesten is boorlocatie 9 gelegen. Deze boring bevat onder een laag veraard veen een zwak ontwikkeld podzolprofiel. Aan dit profiel is te zien dat het gebied hier erg nat is geweest.

Archeologie

Het opgeboorde zand is gezeefd op een 4 mm zeef. Er zijn geen archeologische indicatoren zoals bewerkt en/of verbrand vuursteen, houtskool of scherven aardewerk gevonden. Aan het oppervlak zijn geen archeologische vondsten gedaan, alleen een recent tegelfragment.

De zandkop blijkt afgeschoven te zijn. De flank van deze kleine kop bevat een redelijk intacte bodem, maar ook hier zijn geen vondsten gedaan. Het overige deel van het terrein bevat bovenop verstoorde grond nog een pakket opgebrachte grond.

Van de eerdere bebouwing die volgens de historische kaarten op het noordwestelijke deel van het terrein heeft gelegen, zijn geen sporen gevonden.

Figuur 10: Gieterveen, Tjassenswijk 2. Foto's tijdens het booronderzoek. De foto linksboven laat de overgang zien tussen de verstoorde grond en de C-horizont (het gele zand in de punt van de boor) in boring 1. De foto rechtsboven laat de overgang tussen de bouwvoor en de C-horizont zien in boring 8. De foto hiernaast geeft een indruk van de vondstzichtbaarheid aan het oppervlak.

4. Conclusies en advies (KNA 3.2 VS07)

Het plangebied bevindt zich ten oosten van een beekdal en ligt in een afgeveende vlakte. Naar het zuiden toe begint een kleine zandkop; deze is aan het oppervlak nog te herkennen. Het plangebied heeft een grootte van circa 0,45 hectare en er zijn negen boringen geplaatst in de verkennende en karterende fase. Dit komt neer op een gemiddelde boordichtheid van twintig boringen per hectare.

Er zijn in deze omgeving veel sporen gemeld van menselijke activiteiten in het laat paleolithicum en het mesolithicum. Direct ten noorden van de Tjassenswijk en ongeveer 200 meter ten zuidwesten van het plangebied liggen twee vindplaatsen van bewerkt vuursteen.

Voorafgaand aan het veldwerk is een archeologisch verwachtingsmodel opgesteld. De resultaten van het veldwerk voldoen hier niet aan. De bodem bestaat uit een veldpodzolgrond, maar deze is ofwel niet meer aanwezig door versterking of zwak ontwikkeld, hetgeen duidt op zeer natte omstandigheden. Er zijn tijdens het veldwerk geen archeologische indicatoren gevonden.

Advies

Gezien de grotendeels niet intacte bodem is de kans op onverstoorte archeologische sporen klein. De aanwezigheid van archeologische waarden is hier niet uit te sluiten, maar er is grond opgebracht en er is met grond van de zandkop geschoven, waardoor er een kleine kans is dat artefacten zich nog *in situ* bevinden. Tijdens het veldwerk zijn geen archeologische indicatoren aangetroffen. Gezien de hoge boordichtheid en de over het algemeen niet intacte bodem is archeologisch vervolgonderzoek niet wetenschappelijk te verdedigen. Wij adviseren geen archeologisch vervolgonderzoek.

Wij wijzen erop dat indien er bij de uitvoering van werkzaamheden onverhoopt toch archeologische grondsporen worden aangetroffen en/of vondsten worden gedaan, deze conform de Monumentenwet 1988 artikel 53 & 54 direct dienen te worden gemeld bij zowel de gemeente Aa en Hunze als de provinciaal archeoloog, dr. W.A.B. van der Sanden, Provinciehuis, Team Sociaal Economische Ontwikkeling, Afdeling Economische Ontwikkeling, Mobiliteit en Cultuur, Westerbrink 1, 9405 BJ Assen (0592-365220 of 06-22662601; w.vandersanden@drenthe.nl).

Appendix I

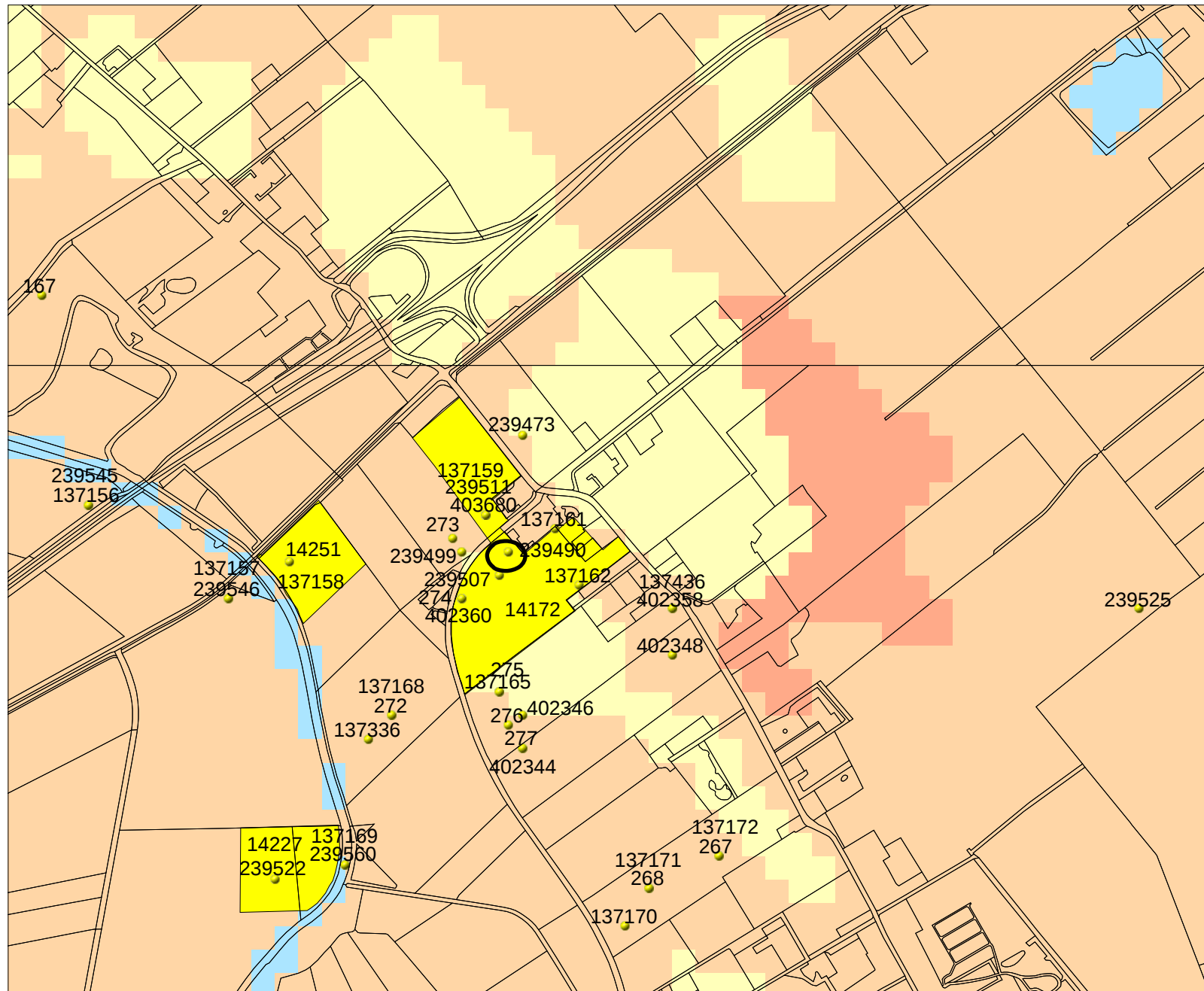
Gieterveen, Tjassenswijk 2 Archeologische periodes

paleolithicum:		ijzertijd:	
paleolithicum vroeg:	tot 300.000 BP	ijzertijd vroeg:	800 - 500 vC
paleolithicum midden:	300.000 - 35.000 BP	ijzertijd midden:	500 - 250 vC
paleolithicum laat:	35.000 BP - 8.800 vC	ijzertijd laat:	250 - 12 vC
paleolithicum laat A:	35.000 - 18.000 BP		
paleolithicum laat B:	18.000 BP - 8.800 vC	romeinse tijd:	
		romeinse tijd vroeg:	12 vC - 70 nC
mesolithicum:		romeinse tijd vroeg A:	12 vC - 25 nC
mesolithicum vroeg:	8.800 - 7.100 vC	romeinse tijd vroeg B:	25 - 70 nC
mesolithicum midden:	7.100 - 6.450 vC	romeinse tijd midden:	70 - 270 nC
mesolithicum laat:	6.450 - 4.900 vC	romeinse tijd midden A:	70 - 150 nC
		romeinse tijd midden B:	150 - 270 nC
neolithicum:		romeinse tijd laat:	270 - 450 nC
neolithicum vroeg:	5.300 - 4.200 vC	romeinse tijd laat A:	270 - 350 nC
neolithicum vroeg A:	5.300 - 4.900 vC	romeinse tijd laat B:	350 - 450 nC
neolithicum vroeg B:	4.900 - 4.200 vC		
neolithicum midden:	4.200 - 2.850 vC	middeleeuwen:	
neolithicum midden A:	4.200 - 3.400 vC	middeleeuwen vroeg:	450 - 1.050 nC
neolithicum midden B:	3.400 - 2.850 vC	middeleeuwen vroeg A:	450 - 525 nC
neolithicum laat:	2.850 - 2.000 vC	middeleeuwen vroeg B:	525 - 725 nC
neolithicum laat A:	2.850 - 2.450 vC	middeleeuwen vroeg C:	725 - 900 nC
neolithicum laat B:	2.450 - 2.000 vC	middeleeuwen vroeg D:	900 - 1.050 nC
		middeleeuwen laat:	1.050 - 1.500 nC
bronstijd:		middeleeuwen laat A:	1.050 - 1.250 nC
bronstijd vroeg:	2.000 - 1.800 vC	middeleeuwen laat B:	1.250 - 1.500 nC
bronstijd midden:	1.800 - 1.100 vC		
bronstijd midden A:	1.800 - 1.500 vC	nieuwe tijd:	
bronstijd midden B:	1.500 - 1.100 vC	nieuwe tijd A:	1.500 - 1.650 nC
bronstijd laat:	1.100 - 800 vC	nieuwe tijd B:	1.650 - 1.850 nC
		nieuwe tijd C:	1.850 – heden

Appendix II: Bekende en verwachte archeologische waarden

Gieterveen, Tjassenswijk 2

253121 / 563272

250528 / 561154

Legenda

TOP10 ((c)TDN)

WAARNEMINGEN

VONDSTMELDINGEN

MONUMENTEN

archeologische waarde
hoge archeologische waarde
zeer hoge archeologische waarde
zeer hoge arch waarde, beschermd

IKAW

zeer lage trefkans
lage trefkans
middelhoge trefkans
hoge trefkans
lage trefkans (water)
middelhoge trefkans (water)
hoge trefkans (water)
water
niet gekarteerd

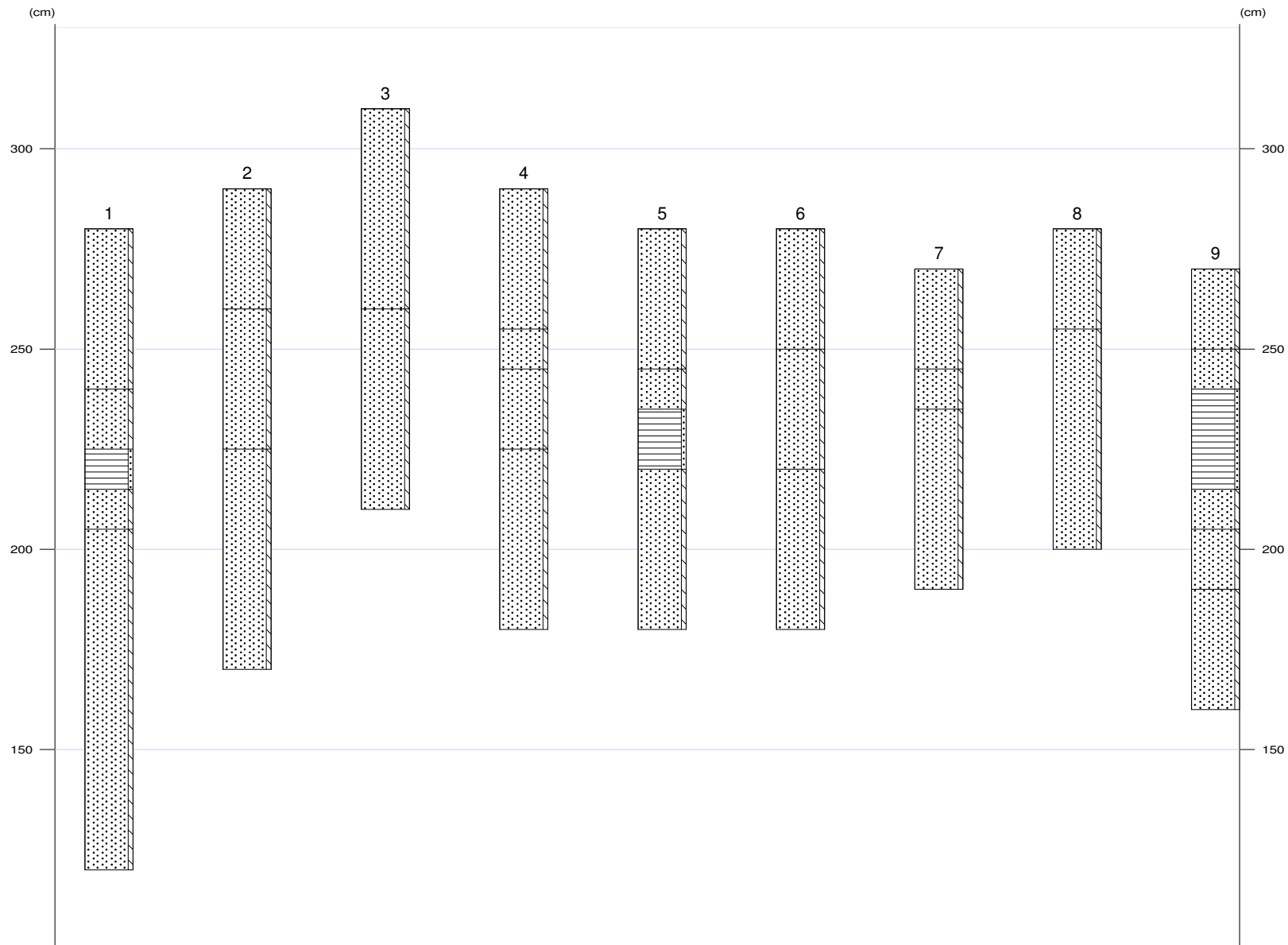
Plangebied

0 500 m

Archis2

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Appendix III: Gieterveen, Tjassenswijk 2 - Boorbeschrijvingen

1

X-coördinaat (m) : 251607
Y-coördinaat (m) : 562106
Maaiveld (cm) : 280

Lithologie

Diepte (cm)	Omschrijving
Grondsoort	
0 - 40	zand zwak siltig, donker-grijs, 10YR2/1, Zand: matig fijn, bouwvoor, opgebrachte grond, Opm.: MetVeraardVeen
40 - 55	zand zwak siltig, bruin, 5YR4/4, Zand: matig fijn, opgebrachte grond, Opm.: MetVeraardVeen
55 - 65	veen zwak zandig, zwart, 10YR1.7/1, Opm.: VeraardVeen,Verstoord
65 - 75	zand zwak siltig, zwart-geel, 2.5Y7/2, Zand: matig fijn, Opm.: MetVeraardVeen,Verstoord
75 - 160	zand zwak siltig, geel-wit, 2.5Y7/2, Zand: matig fijn, C-horizont

2

X-coördinaat (m) : 251621
Y-coördinaat (m) : 562089
Maaiveld (cm) : 290

Lithologie

Diepte (cm)	Omschrijving
Grondsoort	
0 - 30	zand zwak siltig, donker-grijs, 10YR2/1, Zand: matig fijn, bouwvoor, opgebrachte grond, Opm.: MetVeraardVeen
30 - 65	zand zwak siltig, bruin, 5YR4/4, Zand: matig fijn, opgebrachte grond, Opm.: MetVeraardVeen
65 - 120	zand zwak siltig, geel-wit, 2.5Y7/2, Zand: matig fijn, C-horizont

3

X-coördinaat (m) : 251642
Y-coördinaat (m) : 562063
Maaiveld (cm) : 310

Lithologie

Diepte (cm)	Omschrijving
Grondsoort	
0 - 50	zand zwak siltig, donker-grijs, 10YR2/1, Zand: matig fijn, bouwvoor, Opm.: MetGeelZand,Verstoord
50 - 100	zand zwak siltig, geel, 10YR5/6, Zand: matig fijn, C-horizont

4

X-coördinaat (m) : 251612
Y-coördinaat (m) : 562067
Maaiveld (cm) : 290

Lithologie

Diepte (cm)	Omschrijving
Grondsoort	
0 - 35	zand zwak siltig, donker-grijs, 10YR2/1, Zand: matig fijn, bouwvoor, Opm.: Verstoord
35 - 45	zand zwak siltig, bruin, 5YR2/3, Zand: matig fijn, B-horizont
45 - 65	zand zwak siltig, geel-bruin, 7.5YR4/4, Zand: matig fijn, BC-horizont
65 - 110	zand zwak siltig, geel, 10YR5/4, Zand: matig fijn, C-horizont

5

X-coördinaat (m) : 251597
Y-coördinaat (m) : 562086
Maaiveld (cm) : 280

Lithologie

Diepte (cm)	Omschrijving
Grondsoort	
0 - 35	zand zwak siltig, donker-grijs, 10YR2/1, Zand: matig fijn, bouwvoor, opgebrachte grond
35 - 45	zand zwak siltig, bruin, 5YR4/4, Zand: matig fijn, opgebrachte grond, Opm.: MetVeraardVeen
45 - 60	veen zwak zandig, zwart, 10YR1.7/1, Opm.: VeraardVeen

Appendix III: Gieterveen, Tjassenswijk 2 - Boorbeschrijvingen

Diepte (cm)	Omschrijving
Grondsoort	
60 - 100	zand zwak siltig, geel-wit, 2.5Y7/2, Zand: matig fijn, C-horizont

6

X-coördinaat (m) : 251580
Y-coördinaat (m) : 562106
Maaiveld (cm) : 280

Lithologie

Diepte (cm)	Omschrijving
Grondsoort	
0 - 30	zand zwak siltig, donker-grijs, 10YR2/1, Zand: matig fijn, bouwvoor, opgebrachte grond, Opm.: MetVeraardVeen
30 - 60	zand zwak siltig, bruin, 5YR4/4, Zand: matig fijn, opgebrachte grond, Opm.: MetVeraardVeen
60 - 100	zand zwak siltig, geel-wit, 2.5Y7/2, Zand: matig fijn, C-horizont

7

X-coördinaat (m) : 251554
Y-coördinaat (m) : 562099
Maaiveld (cm) : 270

Lithologie

Diepte (cm)	Omschrijving
Grondsoort	
0 - 25	zand zwak siltig, donker-grijs, 10YR2/1, Zand: matig fijn, bouwvoor, opgebrachte grond, Opm.: MetVeraardVeen
25 - 35	zand zwak siltig, bruin, 5YR4/4, Zand: matig fijn, opgebrachte grond, Opm.: MetVeraardVeen
35 - 80	zand zwak siltig, geel, 10YR5/4, Zand: matig fijn, C-horizont, Opm.: OudDekzand

8

X-coördinaat (m) : 251571
Y-coördinaat (m) : 562080
Maaiveld (cm) : 280

Lithologie

Diepte (cm)	Omschrijving
Grondsoort	
0 - 25	zand zwak siltig, donker-grijs, 10YR2/1, Zand: matig fijn, bouwvoor, opgebrachte grond, Opm.: MetVeraardVeen
25 - 80	zand zwak siltig, geel-wit, 2.5Y7/2, Zand: matig fijn, C-horizont

9

X-coördinaat (m) : 251586
Y-coördinaat (m) : 562062
Maaiveld (cm) : 270

Lithologie

Diepte (cm)	Omschrijving
Grondsoort	
0 - 20	zand zwak siltig, donker-grijs, 10YR2/1, Zand: matig fijn, bouwvoor, opgebrachte grond, Opm.: MetVeraardVeen
20 - 30	zand zwak siltig, bruin, 5YR4/4, Zand: matig fijn, opgebrachte grond, Opm.: MetVeraardVeen
30 - 55	veen zwak zandig, zwart, 10YR1.7/1, Opm.: VeraardVeen
55 - 65	zand zwak siltig, licht-bruin, 10YR4/2, Zand: matig fijn, E-horizont, Opm.: LichteUitspoeling
65 - 80	zand zwak siltig, licht-bruin, 10YR3/3, Zand: matig fijn, B-horizont, Opm.: Lichtelnspoeling
80 - 110	zand zwak siltig, donker-geel, 10YR4/4, Zand: matig fijn, C-horizont